

Чорний яр

Автор:

Олесь Гончар

Чорний яр

Олесь Гончар

«Чорний яр» Олеся Гончара – соціальна новела, в якій автор торкається теми трагедії на Куренівці в Києві, яка сталася 13 березня 1961 року***. Світову славу письменнику принесли романи «Собор», «Прапорonosці», «Тронка», «Берег любові», «Людина і зброя», повісті «Бригантина», «Далекі вогнища», новели «Модри Камінь», «За мить щастя». Олесь Гончар – видатний український письменник, автор соціально-психологічних та філософських романів, повістей та новел.

Олесь Гончар

ЧОРНИЙ ЯР

Чорний Яр

Новела

Ще було темно, коли Гайдамаку розбудив телефонний дзвінок. Апарат завжди стояв біля постелі. І ось тепер озвався, покликав настійливо. Петро Дем'янович взяв трубку і, ввімкнувши лампу торшера, став слухати, кидаючи зрідка репліки туди, звідкіль телефонували.

Дружина Зося Дмитрівна теж прокинулася, її давно вже перестали дивувати ці нічні дзвінки. Що вдієш, така в нього посада. Якби й небо де-небудь проломилось, то, певне, покликали б на виручку товариша Гайдамаку: вживай заходів, латай... Навіть у новорічну ніч, коли інші з келихами шампанського в руках слухали дзвін курантів, Петра Дем'яновича просто із – за столу було піднято, бо десь порвало міський водогін, мусив, кинувши все, мчатись рятувати становище. Поїхав, і три доби його тоді не було, не знала дружина, що й думати...

Зосі Дмитрівні приємно, що її Петро Дем'янович нарозхват, що його поважають підлеглі, товариші по службі. Деколи чує від них: «Дем'янович наш – це ж сила... Сьогодні він права рука в мера, а завтра...» – І палець багатозначно вгору. У такі хвилини Зосі Дмитрівні одразу поліпшується настрій.

А тепер цей нагальний дзвінок, певне, виникли знов якісь негаразди на тім Чорнім яру, на коронній споруді Петра Дем'яновича. З'явилися якісь небезпечні води. А найпотужніша помпа, виявляється, зайнята десь в іншому місці... Це ж треба!

Дружину охоплює тривога.

– Тільки без паніки, – когось отямлює в трубку господар. – Негайно на об'єкт! Я незабаром теж буду...

На цілий день тепер, мабуть, гайне Петро Дем'янович. Бо чимось таки викликаний цей дзвінок спозарання?!

Однак те, що чоловік без поквапу пішов у ванну й заходився голитися, дружину трохи приспокоїло. Не став би ж він братися за бритву, якби ситуація на об'єкті склалась справді загрозлива.

Те, що він називає об'єктом, якраз і є той Чорний яр, той stokлятий яр, що на нього люди Петра Дем'яновича свого часу повели наступ земснарядями. Не всіх захоплює споруда, яку Зося Дмитрівна звикла вважати наймонументальнішим творінням свого чоловіка, для декотрих дітище його є просто кабінетною витівкою, непродуманістю, навіть показухою, і за неї, мовляв, майбутнє спитає. А яких зусиль докладалося, щоб «пробити» проект, довести до затвердження та реалізації. Були противники проекту – Гайдамака їх підім'яв, дехто вимагав

«народної експертизи», він їх висміяв. Маловірам біля Гайдамаки не було місця, лишав поруч себе тих, хто не вагався. Зося Дмитрівна теж іноді сприяла успіхові справи, при нагоді дарувала кому треба свої заворожливі усмішки... Одне слово, запруду зведено, важке тіло висотної греблі лягло через увесь яр, а в горішню його частину цегельні заводи женуть і женуть пульпу, щоб способом гідронамиву заповнити відтятий сектор яруги, щоб твердь з'явилася на місці колишніх смітників, урвищ з буреломом, з вічною похмурістю хащ, куди ще в допотопні часи князі ходили полювати вовків та вепрів. Після гідронамивних робіт яр, власне, перестане існувати, кручі та провалля зникнуть, а на новоствореній земляній подушці буде з часом розплановано парк – із штучним озером, із стрільбищем, з'являться атракціони, і, як вершина мрії, потягнеться в небо гігантське чортове колесо – зреалізується таким чином давній задум Петра Дем'яновича. На папері легко давалось, а як дійшло до діла, скільки нервів вимотав цей яр! Мабуть, тільки Зося Дмитрівна й знає, який опір дехто чинить її чоловікові на цьому шляху. Клопіт за клопотом. Чи прорахунки були якісь допущені, чи в недобру хвилину бульдозери взялись за той яр, – може, намив розпочали не під тим знаком зодіаку?

Господар, стрункий, з чаплінськими темними вусиками, у французьким коротеньким пальті, в гарній хутряній шапчині (на одному з артистів опери бачила таку шапочку), готовий до виходу, став на порозі:

– Я поїхав.

Дружина аж задивилась: справді, «біле личко, темний вус..». Не накинула б на нього оком яка – небудь з отих керівних, незаміжніх, що так і полюють на своїх перспективних колег...

– Ти надовго?

– Там видно буде. Можливо, марна тривога, це ж у нас уміють...

Не хвилюйся, люба.

Приязний помах рукою на розвітання, після чого Петро Дем'янович одразу суворішає, і його елегантна постать в яскравім кашне, в нових черевиках «саламандра» зникає за дверима.

Біля під'їзду Гайдамаку вже чекала службова машина. Перш ніж сісти, господар кинув погляд за річку, за острови: обрїй там помітно світлішав, в небі великим алмазом блищала вранішня зірка. Така велика, гострорєбра, наче уламок якогось небесного тіла.

– Ми з тобою сьогодні ранні птахи, – вдавано бадьорим голосом мовив Петро Дем'янович, сідаючи поруч із шофером, і звелів: – На об'єкт.

– Як поїдемо?

– Низовою давай...

В дорозі водій, довгов'язий піжон з рудими бакенбардами, спробував був завести мову про вчорашній хокей, але Петро Дем'янович, хоча він теж болільник, цього разу відмахнувся: не до хокею сьогодні. Чорний яр – ось болячка, якою він зараз поглинутий повністю.

З низової дороги об'єкт видно мов на долоні. На схилах гір, поритих донизу яругами, поперек найбільшого урочища, серед бурого природного ландшафту виділяється, мов іноходець, сірого бетонного кольору мур, призначення якого непосвяченому навряд чи й вгадати. Ото він і є, втілений Гайдамачин задум, його «Асуан», як іноді він жартує. Коли вперше погнали сюди спінену пульпу з цегельних заводів, це давало Гайдамаці майже естетичну насолоду. Стояв, дивився, як дно котловану поволі покривається глинистою рідиною, як звершується задумане: відкладається вічне дно! Море відкладає свої нашарування мільйонами літ, а тут все на твоїх очах і з твоєї волі... Ось вони, твої мезозої!

Гребля – дамба наливалась земснарядами не один рік, роботи у верхів'ях яру ще й зараз ведуться, щоправда, з горем пополам. У тому місці, де з часом мають з'явитися серед парку гойдалки, тир, атракціони та чортове колесо, горожани поки що бачать величезну вирву, лиш почасти заповнений котлован, у якому на сьогодні зібралося, може, сотні тисяч тонн важкої багнистої води, вірніше пульпи, що її женуть сюди із сусідніх цегелень. Потужні насоси мусили б весь час відкачувати зайвину вод, скидати їх у дренажні канали, але ж ці вічні неув'язки з технікою, повсюдна байдужість, нехлюйство... Іноді Гайдамаку просто відчай бере: чи вдасться пробити стіну чиновницького формалізму й крутїства? Тут недовго і в містику вдаритись: може, й справді в недобру мить взявся, змагатися

з Чорним яром, може, справді це місце одвіку заляте, яким його вважали старі люди колись?

Гайдамака виріс біля самого яру. В давні літа Чорний яр, звісно, був населений відьмами та відьмаками, всякими щезниками, загадковими красунями – звабницями та схожими на ярмаркових конокрадів місцевими демонами, які в найтемніші купальські ночі справляли в задичавленім яру свої гульбища. Маленький Петрусь у такі ночі, долаючи страх, теж бігав до яру з ватагою низових хлопчаків, адже всім ім кортіло підглядіти, що ж коїться в самій глибині урвища в пору найстрашнішу – опівнічну, чаклунську... В темряві можна було натрапити на живих світлячків і взяти їх на долоню, під ногами вдавалося іноді почути похропування іжака, хтось міг сполохати птаха нічного, де – не – де старі буреломини світилися своїм трухлявінням так, що й. вепра могли відлякнути, а в кого з хлопців багатша грала фантазія, тому неважко було підглядіти, як шастають у глибині яру кошлаті темні примариська із зеленими очима, створіння, достеменно схожі на марсіан, – чи, може, то й були якраз марсіани, з якими породичались у хащах відьмаки та їхні розпатлані безсмертні подружки?

Так було. А тепер ось, коли ти зробив усе, щоб переінакшити той яр, щоб, порозганявши всіх забобонних щезників, влаштувати на рукотворній тверді культурний майданчик, місце відпочинку трудящих, то хіба ж не прикро переконатись, як навіть близькі люди часом зустрічають твою ініціативу нерозумінням та холодом. Рідний батько не сприймає твоєї споруди, це ж факт! Вийшовши на пенсію, батько понудьгував трохи вдома, а потім знову попросився сторожувати в депо, живе, як і раніш, у своєму старосвітському будиночку, що приліпився на косогорі над яром, потроху теслярує вдома. Петро Дем'янович, як і годиться синові, час від часу провідує старого, але при зустрічах щораз виникає прикра для обох полеміка, щораз мусиш захищати від нападок свою греблю, що лягла між вами, ніби смуга відчуження... Якось батько в присутності родичів розповів під час вечері, що мати, буди вже тяжко хворою, коли цілі дні їй, обмощеній подушками, доводилось лежати на веранді, першою помітила, що після того, як Чорний яр було перегороджено, як отой самий синів «Асуан» затулив клапоть неба на горі, сонце для низових людей стало заходити на якусь часину раніше, отже, світлового дня поменшилося для них і для твоєї мами теж! І хоч навряд чи хотіла вона своєю кволою скаргою дорікнути синові, але з батькових уст це подавалось саме як докір, як гріх тяжкий, непростенний... Глибоко вражений почутим, з тягарем провини на душі, Петро Дем'янович вирішив сам, з хронометром у руці, перевірити скаргу покійної матері, і виявилось, що вона казала правду, сонце після зведення споруди стало зникати в кінці яру справді на якісь секунди раніше звичайного, і хоча йшлося про втрату

світла мізерну, про якісь там миттєвості, але ж факт залишався фактом... Тільки чи достатня це підстава, тату, щоб вам, при сторонніх, та ще й з посиланням на дорогу нашу матусю, нападати на те найвартісніше, що ваш син у житті воздвиг? Припустимо, батько не може змиритися з втратою якихось там секунд світлового дня, з втратою такого звичного для себе краєвиду, але ж і сестра Поліна Дем'янівна, шкільна вчителька, з ним заодно, щоправда, це в її дусі, щораз у сутичках із старосвітчиною вона опиняється по той бік барикад!..

- Енергію твою визнаю, Петре, - казала нещодавно, - але як ти міг знехтувати думку всіх тих, хто під яром живе? Кому над головою мільйони тонн багнюки нависло? А майбутнє твоє чортове колесо - для кого воно?

- Для людей!

- Для яких?

- Для реально існуючих.

- Якби ж то ради реальних... Іноді здається, брате, ніби ти більше про якихось людей абстрактних піклуєшся... І за абстракціями нас, живих, не бачиш!..

Ось такі речі доводиться вислуховувати. І від кого? Від найближчої рідні!..

Більше того, сестра вважає, що він, котрий виріс на схилах Чорного яру, почав цуратися свого, не шанує рідні місця, за суетою, за безліччю засідань перестав чути мову своєї слобідки, так само як і мову тих дзюркотливих джерелець, які в пору дитинства лагідно гомоніли по дну урочища, ллючись ім, дітям низовим, понад'ярським, просто в самісінькій душі, в їх чистоту...

Одначе годі! Ніхто не сміє докоряти йому, що він щось забув, від чогось відцурався, зачерствів, забюрократився. Звісно, іншими справами живеш, але хіба ж не озивається час від часу в тобі й те далеке, навік промайнуле? Були ж бо й купальські ночі з радісними, буйними їх вогнями, з хлоп'ячим гасанням допізна у темних чорноярських хащах, був і перший поцілунок, що так опік тебе, хлопчика, тоді на самому дні яруги біля струмочка... Давно немає того струмка. Ще за попередніх господарів міста горловину джерела вовною було забито, щоб не заболочувало нижню вулицю та не підтоплювало трамвайне депо. Джерелець нема, а в душі ж то вони zostались? Та тільки не той зараз час, щоб жити

джерельцями, розводити лірику, тішитись відшумілим... Он собор височить на горі, сама граціозність, увесь ніби зітканий із повітря та вранішнього світла, і, звичайно, поруч із ним твоя сіра, перекинута через яр споруда помітно програє, однак і в ній можна віднайти прикмети сучасності, могутнє щось, ентеерівське, надто ж коли дивитись неупереджено. Дружина вважає, що оригінальне його творіння рано чи пізно оцінять, – живуть же в пам'яті людській, скажімо, висячі сади Семіраміді? Звичайно, це жарт, але з погляду інженерного таки ж чогось варта могутня ця гать, яка, згідно твого задуму, рішуче перетнула всю горловину Чорного яру. Прикро, ясна річ, що не все складається так, як уявлялося на папері. Безліч виявилось непередбачених речей, неув'язок, службових чвар, а то й просто чийогось недбальства, і, як наслідок... А втім, оця твоя запруда, що має підпирати ціле озеро на горі, вона ще посміється з багатьох маловірів та скептиків! Ще переконаються, що зведено споруду не на день – на віки.

Тільки ж як у нас все з боем дається! Демагоги не перевелись, кожному рота не затулиш. Батьків товариш, майстер із трамвайного депо на прізвище Скакун, на кожному виконкомі порушує «проблему Чорного яру», так це він іменує. Щоправда, учасники засідань звикли вже до цього деповського Ціцерона. Варто лише Скакунові підняти руку для слова, одразу пожвавлення в залі. Деякі заздальгідь втягують голови в плечі, інші ж, навпаки, смакують:

– Ну, цей дасть жару...

І треба визнати, що в нього іноді таки з перцем виходить! Вишукує якісь давновіджилі словечка, одного разу, звертаючись до Гайдамаки, навіть біблійне оте «возмездіє» приплів, викликавши веселий шумок у залі. Якби воля Петра Дем'яновича, ставив би таких балакунів на місце. Інші хоч обережненько, з вихилясами, з натяками, а цей чеше навпростець, на ранги не зважає. Той у нього «забудьків наївся», інший надто «роздобутливий для себе», а та язиката за паперами та манікюрами «далі свого носа не бачить»... Уже й регламент вичерпано, а Скакун усе ще воду в ступі товктиме, і найв'ідливіше – про Чорний яр: чому не винесено було проект на обговорення самих городян, та й взагалі чи потрібна комусь та витівка, а позаяк уже сталося, то куди технагляд дивиться, бо йому, старому перестраховщикові, бачите, палі, що їх загнано в тіло греблі, здаються не зовсім якісними... Типовий критикан, а доводиться терпіти, вислуховувати, не перебиваючи, доки він свою словесну пульпу жене... Одне слово, Гайдамака з тих, кому життя не шкодує прикростей. Сто років жди, поки похвалять, хоча працюєш, як робот. Бо це місто. Самих підземних комунікацій та дренажних систем стільки, що будь – коли жди авралів. А якщо вже бути до

кінця відвертим, то він навіть полюбляє ці аврали, неспокій служби, постійну напруженість нервів своїх і людських. Зрештою, такі стреси не дають цвіллю припасти. Епоха вимагає працювати в три сили, життя підганяє, диктує свій темп. Добре, що хоч дружина це розуміє. Після тієї новорічної аварії три доби вдома не ночував, а коли повернувся, забейканий до вух, вона аж зойкнула в захваті:

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купить: https://tn.knigapoisk.com/gonchar_oles/chorniy-yar

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)